

Η συνεργασία ως θεμελιώδης αρχή για τη βιωσιμότητα και την εξέλιξη της ανθρωπότητας

Η κλίμακα της ανθρώπινης συνεργασίας είναι ένα εξελικτικό παζλ. Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν ότι οι κοινωνίες των προγόνων μας της Πλειόκαινου Εποχής (5,333 μέχρι τα 2,58 εκατομμύρια χρόνια πριν το σήμερα) ήταν σαν εκείνες των άλλων κοινωνικών πρωτευόντων θηλαστικών. Κάποια στιγμή, σημαντικές αλλαγές συνέβησαν στην ανθρώπινη ψυχολογία. Αλλαγές που υποστήριξαν μεγαλύτερες και πιο συνεργατικές κοινωνίες.

Οι ικανότητες που επιτρέπουν στους ανθρώπους να μαθαίνουν από τους άλλους εξελίχθηκαν κατά τη διάρκεια του Μέσου Πλειστόκαινου (400.000 – 150.000 χρόνια πριν το σήμερα) ως απόκριση σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο κλίμα και περιβάλλον.

Η πολιτισμική προσαρμογή δημιούργησε τη δυνατότητα πολιτισμικής εξέλιξης.

Το ανθρώπινο είδος καταλαμβάνει ευρύτερο χώρο, χρησιμοποιεί πολύ περισσότερους πόρους και ζει σε διαφορετικότερα κοινωνικά συστήματα από οποιοδήποτε άλλο ζωικό είδος. Το ότι αποτελούμε την επιτομή της προσαρμοστικότητας, μάς έχει κάνει το κυρίαρχο είδος της Γης.

Η μάθηση σε συνδυασμό με την κοινωνική/πολιτισμική μετάδοση επιτρέπει στους ανθρώπινους πληθυσμούς να επικρατούν και κάτω από τις πιο αντίξοες συνθήκες. Μολονότι οι περισσότεροι άνθρωποι συνήθως μιμούνται, πάντα κάποιοι προσπαθούν να βελτιώσουν αυτό που έμαθαν. Κομμάτια ατομικής διορατικότητας (και κάποιες φορές τύχης) διαδίδονται ευρέως σε άλλους, συνδυάζονται με άλλα κομμάτια και αποτελούν τη βάση για πρόσθετες καινοτομίες. Η πολιτισμική μετάδοση διατηρεί τις εξελικτικές ωθήσεις και πολλές μικρές ωθήσεις δημιουργούν νέες προσαρμογές.

Οι ευκαιρίες για συνεργασία είναι πανταχού παρούσες στην κοινωνική ζωή. Σε όλες εκτός από τις απλούστερες συναλλαγές, τα άτομα αντιμετωπίζουν ένα κόστος τώρα, σε αντάλλαγμα για ένα όφελος αργότερα. Ωστόσο, η συνεργατική συμπεριφορά δεν εξελίσσεται συνήθως, επειδή είναι ευάλωτη στην εκμετάλλευση. Ακόμα κι αν όλοι ωφελούνται έχοντας ομαδικό πνεύμα, η «ζωή» συνήθως ευνοεί άτομα που λαμβάνουν τα οφέλη χωρίς να πληρώσουν το κόστος και, ως εκ τούτου, το τεράστιο όφελος που μπορεί να παραχθεί για όλους μέσω της συνεργασίας παραμένει αναξιοποίητο. Παράδειγμα: Η πιθανότητα σύγκρουσης για τα εδάφη, τα τρόφιμα και άλλους πόρους είναι μόνιμη. Σε τέτοιες συγκρούσεις, οι μεγαλύτερες πιο συνεταιριστικές ομάδες νικούν τις μικρότερες λιγότερο συνεργατικές ομάδες. Ωστόσο, η θυσία κάθε πολεμιστή ωφελεί όλους στην ομάδα είτε πήγαν κι αυτοί στον πόλεμο είτε όχι και έτσι οι αποστάτες μπορούν να δρέψουν τους καρπούς της νίκης χωρίς να ρισκάρουν το τομάρι τους.

Διαφορετικές ανθρώπινες ομάδες έχουν διαφορετικούς κανόνες και αξίες, και η πολιτισμική μετάδοση αυτών των χαρακτηριστικών μπορεί να προκαλέσει τη διατήρηση τέτοιων διαφορών για μεγάλες χρονικές περιόδους. Οι κανόνες και οι αξίες που κυριαρχούν σε μια ομάδα επηρεάζουν εύλογα την πιθανότητα επιβίωσης της ομάδας, το εάν είναι οικονομικά επιτυχημένη, το εάν επεκτείνεται και το αν τη μελετούν οι γειτονικές της ομάδες. Ας υποθέσουμε τώρα, ότι οι ομάδες με κανόνες που προάγουν τον πατριωτισμό είναι πιο πιθανό να επιβιώσουν από τις ομάδες που δεν έχουν αυτό το συναίσθημα. Αυτό δημιουργεί μια επιλεκτική διαδικασία που οδηγεί στη διάδοση του πατριωτισμού.

Όμως, αυτή η διαδικασία μπορεί να έρθει σε αντιπαράθεση με μια έμφυτη τάση που μας κάνει πιο επιρρεπείς στο να επινοούμε, να εκφράζουμε, να μιμούμαστε νεποτιστικές πεποιθήσεις.

Τα νέα φυλετικά κοινωνικά ένστικτα δεν εξάλειψαν τα αρχαία που ευνοούσαν τον εαυτό και την οικογένεια. Οι άνθρωποι συγκινούνται από την πίστη στη φατρία, τη φυλή, το έθνος, αλλά

επίσης αισθάνονται βαθιά πίστη στους συγγενείς και τους φίλους τους.

Αναπόφευκτα προκύπτουν συγκρούσεις. Οικογένειες διαλύονται από έναν εμφύλιο πόλεμο. Γονείς στέλνουν (ή όχι) τα παιδιά τους στη μάχη με οδυνηρά ανάμεικτα συναισθήματα. Εγκληματικές κλίκες προκύπτουν για να λεηλατήσουν τα δημόσια αγαθά που παράγονται από θεσμούς μεγαλύτερης κλίμακας. Ελίτ λαμβάνουν ιδιωτικές ανταμοιβές δυσανάλογες με τη συνεισφορά τους. Η λίστα είναι ατελείωτη.

Το μακροπρόθεσμο εξελικτικό αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από την ισορροπία αυτών των δύο διαδικασιών.

Σε κάθε περίπτωση, δεν είναι εύκολο να δημιουργηθεί και να διατηρηθεί η συνεργασία σε πολύπλοκους κοινωνικούς οργανισμούς. Οι άνθρωποι έχουμε όλων των ειδών τις μοναδικές δεξιότητες και τα κίνητρα που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για αυτό το εγχείρημα, αλλά παρόλα αυτά απέχουμε πολύ από το να είμαστε οι τέλειοι συνεργάτες.

Η συνεργασία είναι πραγματικά περίπλοκη και δύσκολη υπόθεση, αλλά ήταν η διαδικασία που ξεκλείδωσε, μεταξύ άλλων, τον αλτρουισμό, την ενσυναίσθηση, την υπερηφάνεια, την ενοχή. Αυτά τα συναισθήματα καταδεικνύουν με ιδιαίτερη σαφήνεια ότι η κρίση που γίνεται δεν είναι το προσωπικό συναίσθημα για τα πράγματα αλλά μάλλον της ομάδας. Εγκρίνω τον εαυτό μου ή επαινώ τον εαυτό μου ως απεσταλμένο της ομάδας. Ακόμα κι αν έκλεψα το μέλι γιατί το ήθελα, και μου αρέσει ακόμα να το έχω, νιώθω ένοχος. Εγώ, ως εκπρόσωπος των αξιών της ομάδας, κρίνω τον εαυτό μου, ως άτομο, αρνητικά.

Η μάχη συνεχίζεται, αλλά η πρόγνωση διαφαίνεται καλή για το ανθρώπινο είδος.

12/10/2022

Στ. Χ.